

- 4) V březnu 1802 vyšla Beethovenova sonáta As dur op. 26 pro klavír se smutečným pochodem na smrt hrdiny ve třetí větě („Marcia funebre sulla morte d'un Eroe“).
- 5) Hraběnka Kiemannseggeová posléze objednávku odřekla pro přemrštěnou cenu 50 dukátů.
- 6) Klavírní sonáta B dur op. 22.
- 7) Septet Es dur op. 20.
- 8) Septet byl věnován císařovně Marii Terezii.
- 9) Ironicky: „Jaké to potěšení pro autora“.
- 10) Kvartety op. 18 byly v nakladatelství Mollo vydány v červnu a říjnu 1801 ve dvou verzích. Později byly vydány s mnoha korekturami.

43 Bratrům Kasparu Karlovi a Johannu (G 106) Beethovenovým [Heiligenstadtská závěť]¹⁾

[Heiligenstadt, 6. a 10. října 1802]

Mým bratrům Carlovi a²⁾ Beethovenovi.

Ó, vy lidé, kteří mne pokládáte nebo prohlašujete za nenávis-
ného, vzpurného nebo misantropického, jak mi křivdíte; vy neznáte
skrytou příčinu toho, co se vám takto jeví; mé srdce a má mysl byly od
dětství nakloněny k jemnému citu laskavosti, byl jsem dokonce vždy při-
praven vykonat velké skutky, avšak považte jen, že jsem šest let postižen
nevléčitelným neduhem,³⁾ zhoršeným nerozumnými lékaři, rok po roce
klamán nadějí na zlepšení, nakonec donucen rozpoznat trvalé onemocnění,
jehož vyléčení snad bude trvat léta nebo je vůbec nemožné. Já,
který se narodil s ohnivým, živým temperamentem, přístupný zábavám
společnosti, jsem se musel brzy oddělit, osaměle trávit svůj život. Když
jsem se chtěl také někdy nad všechno povznést, ó, jak tvrdě jsem byl vr-
žen zpět dvojnásob smutnou zkušeností svého špatného sluchu; a přece
jsem ještě nemohl lidem říci: mluďte hlasitěji, křičte, neboť já jsem hlu-
chý, ach, jak by bylo možné, abych přiznal slabost smyslu, který by u mne
měl být dokonalejší než u jiných, smyslu, který jsem kdysi vlastnil v nej-
vyšší dokonalosti, v takové dokonalosti, v jaké jej v mém oboru mají nebo
měli zajisté málokterí – ó, to nemohu, proto odpusťte, když vidíte, že se
uzavírám do sebe tehdy, kdy bych se rád mezi vás vmísil, mé neštěstí mne
dvojnásob zarmocňuje, že při tom musím být nesprávně posuzován. Pro
mne již není místa při rozptýlení v lidské společnosti, pro uhlazené roz-
hovory, pro vzájemné vylévání nitra; jsem zcela osamocen, do společnos-
ti mohu, jen když to vyžaduje nejvyšší nutnost, musím žít jako vyhnanec,

blížím-li se k nějaké společnosti, přepadne mne děsivá úzkost, jelikož se obávám, že můj stav bude rozpoznán – tak tomu bylo také v tomto půlroce, který jsem strávil na venkově, vyzván svým rozumným lékařem,⁴⁾ abych svůj sluch co možná nejvíce šetřil. Vyšel tím téměř vsťříc mé nynější přirozené dispozici, ač stržen mnohdy svým vrozeným pudem po společnosti, nechal jsem se k ní svést, ale jaké pokoření, když někdo vedle mne stál a zdálky slyšel flétnu, a já neslyšel nic, nebo někdo slyšel zpívat pastýře a já zase neslyšel nic.⁵⁾ Takové příhody mne přiváděly na pokraj zoufalství, chybělo jen málo a sám bych byl ukončil svůj život – zdržovalo mne jen umění; ach, zdálo se mi nemožné, abych opustil svět dříve, dokud jsem nevytvořil všechno, k čemu jsem se cítil povolán, a tak jsem se tímto bídícím, vpravdě bídícím životem protloukal s tak rozcitlivěným tělem, že mne jen trochu náhlejší změna mohla přemístit z nejlepšího stavu do nejhoršího.⁶⁾

Trpělivost – tak se jmenuje, tu musím nyní zvolit za vůdkyni, já ji mám – doufám, že mé odhodlání vydržet zůstane trvalé, dokud se neoblomným sudičkám nezlíbí přetrhnout nit: Snad bude lépe, snad ne, jsem připraven. – Být přinucen stát se již ve svých 28 letech filozofem⁷⁾ není lehké, pro umělce je to těžší než pro kohokoliv jiného – Božství, ty shlížíš do mého nitra, ty je znáš, ty víš, že v něm sídlí láska k lidem a náklonnost k dobrým skutkům. Ó lidé, budete-li jednou tato slova číst, pomyslete na to, že jste mi křivdili, a ten, kdo je nešťasten, nechť se utěší, že našel někoho sobě podobného, kdo přes všechny překážky přírody přece učinil všechno, co bylo v jeho moci, aby mohl být přijat do řady důstojných umělců a lidí.–

Vy, moji bratři Carle a , jakmile budu mrtev a profesor Schmidt bude ještě naživu, poproste ho mým jménem, aby mou nemoc popsal, a tento zde napsaný list připojte k tomuto mému chorobopisu, aby se svět alespoň po mé smrti se mnou, pokud možno, smířil – zároveň vás oba tímto prohlašuji za dědice mého malého jmění (pokud se tak dá nazvat), rozdělte je poctivě, snášejte se a pomáhejte si navzájem. Co jste mi učinili nepřijemného, to víte, bylo vám již dávno odpuštěno, Tobě, bratře Carle, ještě zvlášť děkuji za Tvou oddanost, kterou jsi mi v této pozdní době projevil.⁸⁾ Mým přáním je, abyste měli lepší, bezstarostnější život než já, vštěpujte svým dětem ctnost, jen ona může učinit člověka šťastným, ne peníze, mluvím ze zkušenosti; ona to byla, která mne pozvedala v bídě, jí vedle svého umění děkuji, že jsem svůj život neskončil sebevraždou – žijte blaze a milujte se; – děkuji všem přátelům, zvláště knížeti Lichnowskému a profesorovi Schmidtovi – pře-

ji si, aby nástroje od knížete Lichnowského⁹⁾ byly opatrovány u jednoho z vás, nechť však kvůli tomu nevznikne mezi vámi žádný spor, jakmile vám ale budou moci posloužit k něčemu užitečnějšímu, jen je prodejte, jak jsem šťasten, když vám mohu být užitečný ještě také ze svého hrobu – tak by se to stalo – s radostí spěchám vstříc smrti – přijde-li dříve, než budu mít příležitost rozvinout všechny své umělecké schopnosti, připadá mi to vzdor mému tvrdému osudu přece jen příliš brzy a přál bych si ji později – avšak i potom budu spokojen, což mne nevysvobodí z nekonečného stavu utrpení? – Přijď, kdy chceš, kráčíš ti směle vstříc – žijte blaze a po smrti na mne úplně nezapomeňte, zasloužil jsem si to od vás, neboť jsem na vás ve svém životě často myslel, abych vás učinil šťastnými, staň se –

Ludwig van Beethoven

Heiligenstadt, 6. října 1802.

Mým bratrům Carlovi a

k přečtení a vykonání po mé smrti. Heiligenstadt, 10. října 1802 – tak se tedy s tebou loučím – a to smutně, milovaná naděje – kterou jsem si vzal sem s sebou, že se aspoň do jisté míry uzdravím – ona mne musí teď zcela opustit tak, jako opadává a vadne listí podzimu, tak – mně také uschla; skoro tak, jak jsem sem přišel – odcházím – sama veliká odvaha, která často naplňovala mou duši v krásných letních dnech – zmizela – ó Prozřetelnosti – dej, aby mi jednou vzešel jediný, čistý den radosti – již tak dávno je mi odepřena vnitřní ozvěna pravé radosti – ó kdy – ó kdy, ó Božstvo – kdy ji opět budu moci pocítit v chrámu přírody a lidí – nikdy? – ne – ó, to by bylo příliš kruté.

Pozn. Originál je psán na třech stranách jednoho dvojlistu. Poslední odstavec byl připojen 10. 10. 1802 na čtvrté straně, sloužící pro adresu. Závět je uchováвана v Hamburku, ve Státní a univerzitní knihovně (ND VI 4281). „Heiligenstadtská závět“ byla objevena po Beethovenově smrti zároveň s tzv. dopisy „Nesmrtelné milence“ a dalšími upomínkovými předměty. Je Beethovenovou osobitou reakcí na jeho tehdejší zdravotní stav a hrůzu z představy, že ztratí svůj sluch a možnost uplatnit se umělecky a společensky. Lze se však také podle některých badatelů do jisté míry domnívat, že zejména k psaní dodatku k závěti ho mohlo vést i tehdejší ztroskotání jeho milostného vztahu k hraběnce Giuliettě Guicciardiové. Závět lze však také možné chápat jako jedno z velkých umělcových gest směrem k veřejnosti i k sobě, gest, kterými vyrovnával své vnitřní duševní a citové napětí a pomocí nichž vždy nacházel východisko, směřující k jeho prvořadému poslání, k umělecké tvorbě.

¹⁾ Beethovenovo zpočátku pečlivě skrývané zoufalství nad ztrácejícím se sluchem rostlo již od roku 1798. Krize vyvrcholila koncem září 1802. Beethovenovy obavy

- z náhlé smrti byly způsobeny také prudkými žaludečními a střevními kolikami. Jeho depresi navíc zvýšilo i zklamání v lásce ke Giuliettě Guicciardiové. Heiligenstadtský testament je zřetelným výrazem tehdejšího Beethovenova zoufalství.
- 2) Místo pro uvedení jména mladšího Beethovenova bratra Nikolause Johanna je zde a na dalších dvou místech ponecháno volné. Müller von Asow se domnívá, že se Beethoven nemohl rozhodnout, které bratrovo jméno má zde uvést. Ten si totiž, podobně jako bratr Kaspar Anton Karl, své vlastní jméno pozměnil.
 - 3) O počátku Beethovenova onemocnění se údaje různí.
 - 4) Pravděpodobně Dr. Med. Johann Adam Schmidt (1759–1809), profesor anatomie a chirurgie, učitel všeobecného lékařství na Josefinské akademii. Beethovena ošetřoval od r. 1801.
 - 5) Beethovenův žák Ferdinand Ries sdělil, že v roce 1802 Beethoven trpěl střídavou ztrátou sluchu, kterou však nechtěl přiznat, a jestliže něčemu nerozuměl, dával vinu své roztržitosti. Na jedné procházce Ries Beethovena několikrát upozornil na pastýře, který hrál na flétnu, avšak Beethoven tuto hru vůbec nezaznamenal. Ries pak pozoroval, jak byl Beethoven z tohoto zjištění zdrcen. (Viz: Ludwig Rellstab, *Aus meinem Leben*, Berlín 1861.)
 - 6) Beethovenova krize, jejímž výrazem je i Heiligenstadtská závěť, nebyla způsobena jen postupnou ztrátou sluchu, ale též dalšími neduhy, např. zažívacími, na které si neustále stěžoval.
 - 7) Podle data vzniku testamentu je možné odvodit počátek choroby k roku 1796, kdy Beethovenovi bylo 26 roků. Vzhledem k tomu, že se ušní choroba projevovala plíživě, mohl se ještě po deseti letech dosti dobře pomocí sluchu orientovat a dohovířit.
 - 8) Ferdinand Ries sděluje, že v roce 1802 došlo mezi bratry Ludwigem a Kasparem Karlem k vážné roztržce pro odeslání klavírních sonát op. 31 nakladateli H. Nägeliimu. Kaspar Karl skladateli pomáhal od roku 1801 s vyřizováním korespondence.
 - 9) Kníže Lichnowský daroval Beethovenovi tyto nástroje pro kvartetní hru:
 1. housle (Giuseppe Guarneri, 1718)
 2. housle (Niccolò Amati, 1671)
 - viola (Vincenzo Ruggieri, 1690)
 - violoncello (Andreas Guarnerius, 1712).
 Nástroje jsou nyní v majetku Beethovenova domu v Bonnu.

44 Mikuláši Zmeškalovi

(G 114)

[Viedeň, listopad 1802]

Nejmilejší Conte di Musica!¹⁾

Ať Vám slouží spaní a pro dnešek Vám přejeme dobrou chuť a dobré zažívání, to je všechno, co je člověku potřebné k životu, a přece to všechno musíme tak draze zaplatit, ano, nejmilejší hrabě, důvěrný amico,²⁾ časy jsou zlé, naše klenotnice vyprázdněna, příjmy přicházejí špatně a my jsme, milostivý pane, nuceni snížit se a poprosit Vás o půjčku